

PRZEDMIOTOWE ZASADY OCENIANIA Z MATEMATYKI

obowiązujący w Powiatowym Zespole Nr 2 Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa
Sportowego i Technicznych im. Ignacego Łukaszewicza w
O ś w i ę c i m i u

NA ROK SZKOLNY 2021/2022

Przedmiotowe Zasady Oceniania z matematyki

1. Ustalone zasady są zgodne ze Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania. Obowiązują ucznia i nauczyciela.
2. Ocenianiu podlega wiedza, umiejętności i aktywność ucznia.
3. Ogólne kryteria ocen z matematyki:

I. KONTRAKT MIĘDZY UCZNIEM A NAUCZYCIELEM

1. Uczeń respektuje postanowienia regulaminu i statutu szkoły.
2. Uczeń otrzymuje oceny za realizację wymagań edukacyjnych, które zostały określone i podane przez nauczyciela na początku roku szkolnego.
3. Uczeń jest zobowiązany do posiadania (wybranego przez nauczyciela) podręcznika oraz odpowiedniego zbioru zadań. Na lekcji obowiązuje co najmniej jeden podręcznik na ławce.
4. Bez zgody nauczyciela uczeń nie może korzystać na zajęciach z urządzeń telekomunikacyjnych.
5. Nie ocenia się uczniów do trzech dni po co najmniej tygodniowej usprawiedliwionej nieobecności w szkole lub znajdujących się w trudnej sytuacji losowej na prośbę rodzica, wychowawcy, pedagoga.
6. Każdy uczeń ma prawo do zgłoszenia „np” na lekcji 1 raz w semestrze, bez podawania przyczyny; nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów, powtórzeń i zajęć na 3 tygodnie przed końcem semestru.
7. Każdy uczeń ma obowiązek prowadzić zeszyt przedmiotowy.
8. Uczeń ma prawo zgłosić brak zadania domowego. Dopuszcza się zgłoszenie przez ucznia jeden raz „bz” w ciągu jednego semestru, kolejny „bz” oznacza ocenę niedostateczną z zadania domowego. Brak zeszytu przedmiotowego jest traktowane na równi z brakiem pracy domowej. Jeżeli uczeń nie zgłosi braku zadania, bądź zeszytu otrzymuje ocenę niedostateczną.
9. Wszystkie prace pisemne są obowiązkowe. Jeżeli z przyczyn losowych uczeń nie miał możliwości ich napisania, winien to uczynić w terminie uzgodnionym z nauczycielem (dwa tygodnie od powrotu do szkoły), nie później niż miesiąc przed terminem klasyfikacji. Uczeń ma prawo poprawić każdą ocenę ze sprawdzianu w terminie uzgodnionym z nauczycielem (do dwóch tygodni od oddania pracy), nie później jednak niż miesiąc przed terminem klasyfikacji, oraz ma prawo poprawić jedną wybraną przez siebie kartkówkę w semestrze w ustalonym terminie przez nauczyciela. Do średniej wliczana jest ocena uzyskana ze sprawdzianu i jego poprawy (jeżeli ocena poprawiana jest niższa lub taka sama, to nie wliczana jest do średniej).
10. Przy poprawianiu sprawdzianu i pisaniu w drugim terminie kryteria ocen nie zmieniają się. Poprawa sprawdzianu jest dobrowolna i może być pisana tylko jeden raz. Poprawa pracy nie przysługuje uczniowi, który pisze ją po raz pierwszy w terminie późniejszym, w przypadku nieobecności nieusprawiedliwionej w pierwszym terminie.
11. W przypadku odmowy pisania sprawdzianu (pracy klasowej) lub nieusprawiedliwionej nieobecności (ucieczka) uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną i traci szansę na jej poprawę.
12. Uczeń, który unika pisania pracy klasowej (sprawdzianu lub zapowiedzianej kartkówki) i nie przychodzi w określone dni, będzie pisał zaległą pracę na najbliższej lekcji na którą przyjdzie lub zostanie zapytany przy tablicy z zaległego materiału.
13. Podczas sprawdzianu uczeń rozwiązuje zadania samodzielnie. W przypadku stwierdzenia, że kontaktuje się z innym uczniem lub ściągą; nauczyciel ma prawo przerwać uczniowi pisanie sprawdzianu – jest to równoznaczne z uzyskaniem za pracę oceny niedostatecznej bez możliwości poprawy.
14. Jeśli podczas sprawdzania pracy nauczyciel stwierdzi, że jest ona niesamodzielna, wówczas uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną bez możliwości poprawy.
15. Jeśli nauczyciel ma podstawy przypuszczać, że uczeń „ściągał” na pracy pisemnej, to ma prawo zapytać danego ucznia z materiału obowiązującego na pracy pisemnej (na następnej lekcji lub bezpośrednio przed oddaniem sprawdzianu).
16. Na koniec semestru może być przeprowadzone badanie wyników nauczania.
17. Oceny semestralne ustala się jako średnią ważoną ocen cząstkowych.

18. Ocena roczna ustalana jest jako średnia ważona wszystkich ocen uzyskanych przez ucznia w pierwszym i drugim semestrze.
19. Zadania klasowe , odpowiedzi ustne itp. oceniane będą w skali 1-6.
20. W ocenach międzysemestralnych przewiduje się „+” i „-”.Oceny na zakończenie semestrów pokrywają się z obowiązującą skalą ocen.
21. Uczeń nie będzie klasyfikowany z matematyki, jeżeli brak jest podstaw do ustalenia oceny klasyfikacyjnej z powodu nieobecności ucznia na zajęciach przekraczającej połowę czasu przeznaczonego na te zajęcia w szkolnym planie nauczania.
22. Laureaci i finaliści olimpiad przedmiotowych o zasięgu wojewódzkim mogą otrzymać celującą roczną ocenę klasyfikacyjną.
23. Nauczyciel ustala prognozę oceny końcowosemestralnej na tydzień przed terminem klasyfikacji, a oceny niedostatecznej na miesiąc przed terminem klasyfikacji.
24. Uczeń ma prawo, od momentu uzyskania informacji o przewidywanej semestralnej (rocznej) ocenie klasyfikacyjnej ubiegać się o wyższą (o jeden stopień) niż przewidywana ocena semestralna lub roczna, o ile spełnia warunki określone w Statucie Szkoły:
 - 1) ma wysoką frekwencję/co najmniej 80%/ na danych zajęciach edukacyjnych,
 - 2) przystąpił do wszystkich wymaganych przez nauczyciela form kontroli osiągnięć (pisemnych i ustnych).
 - 3) wszystkie godziny opuszczone ma usprawiedliwione.
25. Uczeń we wniosku składanym do Dyrektora Szkoły zobowiązany jest określić ocenę, o jaką chce się ubiegać. Warunkiem uzyskania wyższej niż przewidywana oceny klasyfikacyjnej jest przystąpienie do dodatkowego sprawdzianu pisemnego i ustnego obejmującej materiał programowy:
 - pierwszego półrocza w przypadku poprawy oceny śródrocznej,
 - całego roku szkolnego w przypadku poprawy oceny rocznej oraz uzyskanie oceny co najmniej równej tej o którą uczeń występuje.Nauczyciel uczący danego ucznia przygotowuje sprawdzian pisemny (czas trwania sprawdzianu: 45 minut), oraz zestawy zadań do części ustnej, które zawierają umiejętności i wiadomości na wskazaną przez ucznia ocenę. Uczeń, aby uzyskać wyższą ocenę musi z punkowanego sprawdzianu uzyskać minimum 80% punktów.
26. Wszystkie inne ustalenia oraz sposoby przekazywania informacji zawarte są w Statucie Szkoły.

II. POZIOMY WYMAGAŃ

1. Wymagania konieczne

a) Ogólna wiedza

- obejmują treści opanowane przy niewielkim nakładzie pracy,
- najłatwiejsze,
- najczęściej stosowane,
- nie wymagające większych modyfikacji,
- niezbędne do dalszego uczenia się,
- podstawowe,
- mające zastosowanie praktyczne.

b) Posługiwanie się pojęciami i twierdzeniami matematycznymi

- uczeń intuicyjnie rozumie pojęcia, zna ich nazwy, potrafi podać przykłady,
- intuicyjnie rozumie twierdzenia i zna ich nazwy oraz potrafi podać wzory.

c) Operowanie algorytmami

- uczeń zna algorytmy do rozwiązywania standardowego zadania (przykładu).

d) Budowanie modeli matematycznych i rozwiązywanie problemów

- uczeń potrafi samodzielnie rozwiązać przykład, łatwiejsze zadanie.

e) Przeprowadzanie dowodów matematycznych

- uczeń potrafi wskazać założenie i tezę w twierdzeniu mającym postać implikacji,
- stosuje twierdzenia w prostych przypadkach.

*Spełnienie wymagań koniecznych uprawnia ucznia do otrzymania **oceny dopuszczającej**.*

2. Wymagania podstawowe

a) Ogólna wiedza

- obejmują treści najbardziej przystępne,
- najprostsze, najbardziej uniwersalne,
- najpewniejsze naukowo i najbardziej niezawodne,
- nie wymagające większych modyfikacji,
- niezbędne na dalszym etapie kształcenia,
- bezpośrednio użyteczne w pozaszkolnej działalności ucznia.

b) Posługiwanie się pojęciami i twierdzeniami matematycznymi

- uczeń potrafi sformułować własnymi słowami definicję pojęcia,
- potrafi własnymi słowami sformułować treść podstawowych twierdzeń,
- stosuje twierdzenia w prostych przypadkach.

c) Operowanie algorytmami

- uczeń zna algorytmy pomagające ułożyć plan rozwiązania zadania.

d) Budowanie modeli matematycznych i rozwiązywanie problemów

- uczeń potrafi naśladować podane rozwiązanie w analogicznej sytuacji,
- samodzielnie rozwiązuje typowe zadania o średnim stopniu trudności,
- potrafi skomentować rozwiązania zadania.

e) Przeprowadzanie dowodów matematycznych

- uczeń potrafi wyciągać wnioski z danego twierdzenia w konkretnej sytuacji,
- zna niektóre łatwiejsze dowody twierdzeń (np. dowód niewymierności liczby $\sqrt{2}$),
- potrafi wskazać założenie i tezę w każdym twierdzeniu.

*Spełnienie wymagań podstawowych uprawnia ucznia do otrzymania **oceny dostatecznej**.*

3. Wymagania rozszerzające

a) Wiedza ogólna

- obejmują treści umiarkowanie przystępne,
- bardziej złożone i mniej typowe,
- w pewnym stopniu hipotetyczne,
- przydatne, ale nie niezbędne na danym etapie kształcenia,
- niezbędne na wyższym etapie kształcenia,
- pośrednio użyteczne w pozaszkolnej działalności ucznia.

b) Posługiwanie się pojęciami i twierdzeniami matematycznymi

- uczeń potrafi operować pojęciami i je stosować,
- umie podawać przykłady i kontrprzykłady,
- potrafi sformułować treść twierdzenia (także odwrotnego) i zapisać symbolicznie treść podstawowych twierdzeń.

c) Operowanie algorytmami

- uczeń zna metody rozwiązywania typowych zadań, w tym zadań łączących wiadomości z kilku działów.

d) Budowanie modeli matematycznych i rozwiązywanie problemów

- uczeń umie samodzielnie rozwiązać zadanie, opisując i uzasadniając przyjęty plan rozwiązania,
- rozwiązuje niezbyt trudne zadania, w tym łączące wiadomości z kilku działów matematyki.

e) Przeprowadzanie dowodów matematycznych

- uczeń potrafi samodzielnie zapisać dowód twierdzenia, w tym „nie wprost”,
- umie dowodzić podstawowe twierdzenia.

*Spełnienie wymagań podstawowych i rozszerzających uprawnia ucznia do otrzymania **oceny dobrej**.*

4. Wymagania dopełniające

a) Wiedza ogólna

- obejmują treści trudne do opanowania,
- złożone i nietypowe,
- występujące w wielu równoległych ujęciach,
- wyspecjalizowane,
- o trudno przewidywalnym zastosowaniu,
- nie wykazujące bezpośredniej użyteczności w pozaszkolnej działalności ucznia.

b) Posługiwanie się pojęciami i twierdzeniami matematycznymi

- uczeń sprawnie posługuje się wszystkimi pojęciami, umie klasyfikować (uogólnienia i szczególne przypadki),
- umie klasyfikować twierdzenia (uogólnienia i szczególne przypadki),
- potrafi zapisać symbolicznie każde twierdzenie występujące w programie.

c) Operowanie algorytmami

- uczeń zna metody pomagające przeprowadzić analizę rozwiązania zadania,
- potrafi znaleźć i stosować metody rozwiązywania nowych zadań o średnim stopniu trudności.

d) Budowanie modeli matematycznych i rozwiązywanie problemów

- uczeń umie rozwiązać trudniejsze zadanie, wymagające stosowania matematyki w innych dziedzinach,
- umie analizować i doskonalić swoje rozwiązania,
- poszukuje innych sposobów rozwiązania tego samego zadania.

e) Przeprowadzanie dowodów matematycznych

- uczeń zna dowody twierdzeń objętych programem,

- potrafi ocenić poprawność podanego rozumowania,
- potrafi samodzielnie skonstruować i zapisać dowód twierdzenia.

*Spełnienie wymagań podstawowych, rozszerzających i dopełniających, a więc łącznie pełnego zakresu wymagań programowych, uprawnia ucznia do otrzymania **oceny bardzo dobrej lub celującej**.*

Szczegółowe wymagania edukacyjne do działów programowych omówione zostały w punkcie V.

III. NARZĘDZIA POMIARU OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Formy ustne:

- odpowiedzi ustne obejmują materiał trzech ostatnich lekcji; ta forma sprawdzania wiedzy i umiejętności nie jest zapowiadana przez nauczyciela,
- aktywność na lekcjach, zaangażowanie ucznia (symbol „A” oznacza aktywność ucznia), - prezentacja, - referaty indywidualne lub zespołowe opracowania i prezentacje materiału objętego planem nauczania.

Formy pisemne:

- testy odpowiedzi zaznacza się w specjalnie przygotowanym do tego celu formularzu; w tej formie może być przeprowadzony zarówno sprawdzian, praca klasowa jak i kartkówka (testy oznaczone są symbolem „T”).
- klasówki – sprawdziany z większej partii materiału (działu) o czasie trwania uzależnionym od rodzaju materiału (zazwyczaj 45 minut), zapowiedziane przez nauczyciela z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem,
- kartkówki sprawdzają opanowanie materiału z 3 – 4 ostatnich lekcji. Nie muszą być zapowiadane przez nauczyciela. Czas ich trwania zależy od rodzaju realizowanego materiału (zazwyczaj 10 – 20 minut) - prace domowe.
- testy online odpowiedzi zaznacza się w specjalnie przygotowanym do tego celu formularzu używając odpowiedniej aplikacji w telefonie lub komputerze, w tej formie może być przeprowadzony „TO”.

Nadobowiązkowe:

- zadania dodatkowe np. praca domowa, zazwyczaj w formie pisemnej obejmująca większy zakres materiału związanego z przedmiotem.

IV. KRYTERIA OCENIANIA

1. Praca klasowa i sprawdzian

- a) Oceny z prac klasowych wpisywane są do dziennika lekcyjnego kolorem czerwonym
- b) Uczeń nieobecny na pracy klasowej z uzasadnionych przyczyn ma obowiązek zaliczyć pracę klasową w terminie ustalonym wspólnie z nauczycielem, jednak nie później niż dwa tygodnie po przyjeździe do szkoły.
- c) Ściąganie na pracy klasowej jest równoznaczne z otrzymaniem oceny niedostatecznej bez możliwości zaliczenia jej w dodatkowym terminie.
- d) Uczeń, który rozwiąże bezbłędnie wszystkie zadania i niektóre z nich rozwiąże w sposób niekonwencjonalny – może otrzymać ocenę celującą.

2. Kartkówka i testy

- a) Oceny z kartkówek i testów wpisywane są do dziennika lekcyjnego kolorem niebieskim
- b) Niesamodzielne pisanie równoznaczne jest z wystawieniem oceny niedostatecznej, bez możliwości poprawy.

3. Odpowiedź ustna ucznia

Ocena zależy od :

- Poziomu wymagań edukacyjnych,
- Zawartości rzeczowej odpowiedzi,
- Poprawności stosowania języka matematycznego,
- Sposobu prezentacji (umiejętności formułowania myśli),
- Argumentacji – wyrażania sądów, uzasadniania

4. Zeszyt ucznia

Braki i błędy w notatkach z lekcji, nie poprawione błędy w rozwiązaniach zadań przedstawionych na tablicy nie uzupełnione w całości do następnej lekcji równoznaczne są z otrzymaniem oceny niedostatecznej.

5. Inne formy oceniania

- a) Aktywność na lekcji (częste zgłaszanie się na lekcji i udzielanie prawidłowych odpowiedzi) oceniane plusem
- b) Aktywność matematyczna poza lekcjami matematyki :
 - Za awans do II etapu pozaszkolnych konkursów i zawodów matematycznych – ocena celująca
 - Za uzyskanie tytułu laureata lub wyróżnienia w Konkursie Matematycznym „Kangur” – ocena celująca
 - Za uzyskanie co najmniej 60% w konkursie matematycznym na etapie szkolnym – ocena bardzo dobra
 - Za przedstawienie poprawnych rozwiązań niektórych zadań z Olimpiady Matematycznej – ocena celująca w skali
- c) Za podpowiedź (podczas odpowiedzi ustnej lub sprawdzania wiadomości w formie pisemnej), uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną.

Zadania z prac klasowych, sprawdzianów i kartkówek oceniane są punktowo, o ogólnej ocenie decyduje suma zdobytych punktów.

Obowiązująca **skala ocen** stosowana w przypadku prac pisemnych, sprawdzianów, kartkówek oraz prac klasowych:

- **0 - 39%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena niedostateczna**
- **40 – 49%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena dopuszczająca**
- **50 – 74%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena dostateczna**
- **75 – 89%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena dobra**
- **90 – 99%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena bardzo dobra**
- **100%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena celująca**

Wyniki **sprawdzianów przekrojowych typu maturalnego** ocenianych w punktach są przeliczane na oceny według następującej skali:

- **0 – 29 %** możliwych do zdobycia punktów = **ocena niedostateczna**
- **30 – 49%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena dopuszczająca**
- **50 – 74%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena dostateczna**
- **75 – 90%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena dobra**
- **90 – 99%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena bardzo dobra**
- **100%** możliwych do zdobycia punktów = **ocena celująca**

V. PLANY WYNIKOWE NAUCZANIA

Są załącznikiem do przedmiotowego systemu oceniania (PZO).

ZASADY OCENIANIA

Podstawą do wystawienia oceny okresowej oraz oceny końcoworocznej z matematyki jest średnia ważona obliczona w następujący sposób:

1. Każdej ocenie śródkresowej przyporządkowuje się liczbę naturalną, oznaczając jej wagę w hierarchii ocen.
2. Średnią ważoną oblicza się jako iloraz.
3. Średniej ważonej przyporządkowuje się ocenę szkolną następująco:

Średnia	stopień
$s \in \langle 0; 1,70 \rangle$	niedostateczny
$s \in \langle 1,70; 2,70 \rangle$	dopuszczający
$s \in \langle 2,70; 3,70 \rangle$	dostateczny
$s \in \langle 3,70; 4,70 \rangle$	dobry
$s \in \langle 4,70; 5,50 \rangle$	bardzo dobry

4. Formy aktywności i ich waga:

formy aktywności	waga
Praca klasowa	4
Sprawdziany	4
Kartkówki (około 15 min.)	2
Testy, testy online	* 1 lub 2
Odpowiedź ustna	2
Praca na lekcji	1
Zadanie domowe	2
Aktywność	1

* waga testu zależna od zakresy materiału i określona przez nauczyciela przed testem.

5. W przypadku prac, z których ocena była poprawiana, do średniej wliczamy obie oceny.

Przykład:

waga 4 oceny: 3, 3+, 4-, 5

waga 2 oceny: 4, 4+, 1

waga 1 oceny: 4, 3+, 1

$$\frac{(3 + 3,5 + 3,75 + 5) \cdot 4 + (4 + 4,5 + 1) \cdot 2 + (4 + 3,5 + 1) \cdot 1}{4 \cdot 4 + 3 \cdot 2 + 3 \cdot 1} = \frac{61 + 19 + 8,5}{16 + 6 + 3} = \frac{88,5}{25} = 3,54 .$$

co daje ocenę dostateczną.

Przy zapisie ocen cząstkowych dopuszcza się stosowanie znaków „+” i „-” przyporządkowując im odpowiednie wartości według skali:

Ocena:	6	6-	5+	5	5-	4+	4	4-	3+	3	3-	2+	2	2-	1+	1
Wartość:	6	5.75	5.5	5	4.75	4.5	4	3.75	3.5	3	2.75	2.5	2	1.75	1.5	1

Aneks do kryteriów oceniania z matematyki – nauczanie zdalne i hybrydowe.

1. W okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania szkoły w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 do aktywności ucznia, które pozwolą stwierdzić, czy zapoznał się ze wskazanym materiałem, a także dadzą podstawę do oceny jego pracy należą m.in.:
 - a) odbieranie przygotowanego przez nauczyciela materiału do pracy, umieszczanie go w zeszytcie przedmiotowym lub gromadzenie w dokumencie elektronicznym (uzgodnionym z nauczycielem);
 - b) przesłanie lub gromadzenie kart pracy lub plików z rozwiązaniami zadań, prezentacjami;
 - c) wypowiedź ucznia na forum;
 - d) udział w dyskusjach on-line;
 - e) rozwiązanie różnorodnych form quizów i testów i innych form zaproponowanych przez nauczyciela;
 - f) wykonanie zadań i prac dodatkowych, które przyczynią się do uzyskania dodatkowych ocen (oprócz ocen z zadań obowiązkowych)- „zadania dla chętnych” w skazane przez nauczyciela;
2. Czas przeznaczony na wykonanie zadania określa nauczyciel.
W przypadku braku możliwości realizacji polecenia w wyznaczonym terminie uczeń indywidualnie ustala z nauczycielem inny czas zaliczenia zadania.
3. Uczeń, który w wyznaczonym terminie nie napisał pracy klasowej, sprawdzianu, kartkówki ma obowiązek je zaliczyć w formie i czasie ustalonym z nauczycielem. W przypadku choroby ucznia lub innych okoliczności uniemożliwiających terminowe przesłanie prac np. awaria sprzętu opiekun/rodzic jest zobowiązany zgłosić ten fakt nauczycielowi lub wychowawcy klasy i ustalić nową formę i czas zaliczenia. Sposoby poprawy oceny uzyskanych przez ucznia podczas kształcenia na odległość ustala nauczyciel w porozumieniu z uczniem, biorąc pod uwagę możliwości techniczne i sytuację domową dziecka.
4. W trakcie nauczania mieszanego uczeń ma możliwość poprawy oceny lub uzupełnia braków tylko w formie, która obowiązywała w pierwszym terminie , tzn. prace pisane w szkole, poprawiane i uzupełniane są w szkole. W przypadku testów online forma poprawy może być uzgodniona z nauczycielem.
5. Źródła i materiały niezbędne do realizacji zajęć, w tym materiały w postaci elektronicznej, z których uczniowie lub rodzice mogą korzystać podczas kształcenia na odległość określa każdorazowo nauczyciel w oparciu o swoje doświadczenie i wiedzę, wykorzystując takie metody nauczania, które uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne, oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych przydatnych w kształceniu na odległość.

6. Sprawdzenie wiedzy i umiejętności uczniów może odbywać się w formach dotychczas określonych w przedmiotowych zasadach oceniania – online lub z dłuższym terminem wykonania, z uwzględnieniem dostępnych narzędzi i technicznych zasobów ucznia.
7. Wagi ocen zdobytych w nauczaniu zdalnym są nie większe niż dwa.